

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

ΤΟΥ Κ. ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΩΣ ΕΙΔΕ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΕΝΑΣ ΕΠΑΝΗΘΙΣ ΤΑ 1849 - ΛΙΒΕΛΛΟΓΡΑΦΟΙ ΚΑΙ ΣΑΤΥΡΙΚΟΙ - Ο Α. ΦΑΤΣΕΑΣ

ΟΝ λιβέλλο του Μουστοξύδη ακολούθησε θύελλα λιβελλογραφημάτων εναντίον της Προστασίας και των 'Αγγλων. Είπε μάλιστα αξιο παρατηρήσεως, πώς ο άγωνας της 'Ενώσεως άρχιζει έτσι με την καυστικότερη λιβελλογραφία και τη σαρκαστικότερη πολιτική σάτιρα. Και πραγματικά, τότε εβδον τού φως οι περιφημοί λιβέλλοι του Βιάου Καποδίστρια: (1. «*Ανάλωσις της Συμβάσεως του Παρισιού του 1815*» Ιταλιστί, 2) «*Παρατηρήσεις στο λό-γο του Δούγλας*» κτλ., άγγλιστί), του Πετριτσπούλου: («*Αναίρεσις των παρατηρήσεων του Δούγλας*» κτλ. 1840, Ιταλιστί), του Ναπολέοντος Ζαμπέλη και του Μανουράνη: («*Ερμηϊεύς Έπιστολαί Διάφοροι περί των πραγμάτων της Έπανήσου*» 1840). Οι λιβέλλοι αυτοί, γραμμένοι με πνεύμα, με δικτικότητα, με πειστήρια και κυρίως με ασάλευτα δοκουμεντα, κατέληξαν τους 'Αγγλους που δεν περιμεναν τέτοιο πόλεμο εκ μέρους των Έπανήσιων, τους όποιους νόμιζαν σχεδόν σαν πρωτογόνους. Η άγγλική Έξουσία κι' η Προστασία είχαν έπιθεθεί κι' έπρεπε άπωθήποτε ν' αλωνίσουν.

Και πραγματικά, τόσο ο άριστος Δούγλας, όσο κι' ο καθηγητής Μπώβεν, ιδιαίτερος του Δούγλας, και πολλοί άλλοι 'Αγγλοι της Έπανήσου, προσάβησαν με ΑΝΤΙΛΙΒΕΛΛΟΥΣ να μετριάσουν την έντύπωσι και ν' αναίρεσουν τ' άσάλευτα έπιχειρήματα του Μουστοξύδη και των άλλων έπικριτών τους. Τριακόσιες σελίδες περιλαμβάνει ο αντίλιβελλος του Δούγλας και περισσότερους από εκατό του Μπώβεν. Είπε μάλιστα χαρακτηριστικό, πώς κατορθώσαν να πείσουν την άγγλική κυβέερνησι πώς η Προστασία της Έπανήσου ήταν εύεργετική και πως οι έπικριταί της ήσαν άνάξιοι συκοφάντες. Κι' ως κατακλείδι των προσπαθειών του εναντίον των έλευθεριών του έπανήσιακού λαού, ο Δούγλας με νέα άδοτηρά μέτρα περιορίσει τον τύπο, όχι τον έγχώριο που δεν ήτοχγε, αλλά τις έφημερίδες και τα έντυπα που προήρχοντο από την Έλλάδα και κυκλοφορούσαν στα Νησιά. Κυρίως απαγορευόταν: «*Η κυκλοφορία ή θρησκευτικών έγγραφων και κατεδιώκετο πάσα έφημερίς, περιοδικόν φύλλον και σύγγραμμα, ό ήθελε φέρεται σταινώδεις και θρησκευτικές έκφρασεις κατά των καθιστώων του Ιονίου, της κυβερνήσεως και του άριστού*». Ο σχετικός νόμος περιλάμβανε και ειδική διάταξι για τους ΛΙΒΕΛΛΟΥΣ. Τέτοια ήσαν τα μέτρα που έλαβε η Προστασία εναντίον της πρώτης εκείνης κινήσεως των Έπανήσιων γύρω στην Ένωσι.

Εύτυχως, τον σκληρό και τυποκτόνο άριστή Δούγλας αντικατέστησε ο φιλελεύθερος Σείτον, που μπορούσε να πωμε πως αγάπησε την Έπάνησο σαν πατρίδα του. Γιατί στην πρωτοβουλία του όφειλόταν η όργάνωσι των άγροτικών σχολών της Κέρκυρας και της Κεφαλλονιάς, η συμπλήρωσις του Ιονίου Πανεπιστημίου, η ίδρυσις νέων φυλακών και κυρίως η κατάταξις των έσωτερικών παιδών άνάμεσα στους φιλελεύθερους και στην έγχώρια καμαρίλλα. 'Αλλ' ό,τι χαρακτηρίζει βαθύτερα το φιλελεύθερο πνεύμα του Σείτονος, είναι η μερικιά άρασι των δημοτικων του τύπου διατάξεων. 'Επέτρεψε δηλαδή «*την έγκατάστασι ιδιοδικων τυπογραφείων εις τό Κράτος προς τύπωσι ριβλίων μη άρρογώντων κυβερνητικά έργα. Πάν τυπωόμενον έπρεπει να καθυποβάλλεται υπό την λογοκρισίαν του Γραμματέως της Γερονιάς*». Από τη στιγμή τούτη άρχιζει κυρίως ο πνευματικός και φιλελεύθερος ένδεινος όργασμός που κατέληξε στην Ένωσι. Από τότε άρχισαν να κυκλοφορούν πυκνότερα διάφορα έντυπα στην έλληνική γλώσσα, ενώ μέχρι τότε σχεδόν όλα έγγραφοντο στην Ιταλική. Και δεν έπετραπή μόν η έκδοσις έλληνικής έφημερίδας, δόθηκε όμως η άδεια να βγη το πρώτο έπιστημονικό περιοδικό, που δυοτυχώς συντασσάταν στην Ιταλική. Φέρει τον τίτλο: «*ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ, ΤΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ, ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΑΙΣΗΣ ΩΦΕΛΙΜΟΥ ΓΝΩΣΕΩΣ* — 1845». Η έφημερίδα αυτή είναι σπανιστάτη. Συνεγράφησαν δέ σ' αυτήν οι καλύτεροι λόγιοι κι' έπιστήμονες της Έπανήσου κι' όσοι διατρέχεις ξένοι διάσκααν τότε στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο. 'Ανάμεσα σ' αυτούς συγκαταλέγονται: Ο Βράλλας 'Αρμένης, ο 'Ανδρέας Κάλβος, ο Μουστοξύδης, ο Ν. Ζαμπέλης από δέ τους ξένους έδωσαν άφθρα: Ο Νανούσης, καθηγητής της

Ιταλικής φιλολογίας, ο Κιαπίνης κι' άλλοι. Σ' αυτήν, τέλος, δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά κι' η έκθεσι του Δημητρίου Στρατηγού για την Πολιορκία της Κέρκυρας στα 1716.

Παρ' όλη όμως τη διαλλακτική και φιλελεύθερη στάσι του Σείτονος άπέναντι των Έπανήσιων, παρ' όλη τη βελτίωσι και προόδου της κοινοβιας, ύπόκοφα έβρασε η αντίπαθεσι των κατοικων εναντίον της 'Αγγλοκρατίας. Το πνεύμα που κρατούσε τότε στον κόσμο ήταν άκρωσ φιλελεύθερο κι' άναρχικό. Η άραχι των ένθικωτήτων περνούσε σαν άλλη θρησκεία. Κινήματα διάφορα είχαν ξεσπάσει στην 'Ιταλία, περιηγήματα της μεγάλης έπαναστάσεως. Η 'Αγγλία, θέλοντας να προλάβη και στην Έπάνησο σχετική κίνησι, έδωσε, τέλος, στα 1848 την έλευθεροτυπία κι' ικανοποίησε τα λοιπά έπιμαχα αίτήματα του έπανήσιακού λαού: ήτοι: επέτρεψε την έλευθερη έκλογη και τον έλεγχο στην οικονομική διαχείρησι της Προστασίας, και το σπουδαιότερο άναγνώρισε ως έπίσημη γλώσσα της Έπανήσιακής Πολιτείας την ΚΟΙΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ. Είπε άφάνταστο το τί έπακολούθησε την άρασι της λογοκρισίας και την καθιέρωσι της έλληνικής. Δημοσιογραφικός πυρετός κατέλαβε τους Έπανήσιους. Δεν ήτοχγε σχεδόν μορφωμένος άνθρωπος στα Νησιά που να μην άποφάσιζε την έκδοσι ή έφημερίδας ή περιοδικού. Τυπογραφεία και πειστήρια παραγγέλλθηκαν στην Εύρωπη και προτού καν στηθούν, τυπώθηκαν πυρίνοις προκλήξαι κι' άλλα φιλελεύθερα έντυπα. Ο όριστοπιστιός, η μεριδα δηλαδή εκείνη που ζητούσε την Ένωσι, άρχισε έντονώτερα τον άγωνα της εναντίον της 'Αγγλοκρατίας. Οι χωρικοί παρακινήθηκαν σ' όσα και τα λοιπά στοιχεία της κοινοβιας στρατήγια εναντίον των άρχόντων και των μεγάλων γαιοκτημόνων, που μέχρι τότε κρατούσαν τα ήνια της διοικήσεως, της δικαιοσύνης και της μυστικής άστυνομίας. Γενικός τά πνεύματα μόλις συνεκρατούντο κι' η Προστασία, μαζί με τους άρχοντας και την καμαρίλλα, ήτοχξαν ο στόχος των φιλελευθέρων, των έννοτικων, των χωρικών κι' όλων των όπωσδήποτε δυσαρεστημένων. Στην Κέρκυρα προέστατο της κινήσεως ο Μουστοξύδης, ο Βράλλας 'Αρμένης, ο Ναπολέων Ζαμπέλης κι' ο Κουής. Στην Κεφαλλονιά ο Ζερβός, ο 'Ιακωβότας, ο Μουφερράτος, ο Λιβαδάς, ο Πυλλάριος και πλείστοι άλλοι. Στη Ζάκυνθο, τέλος, ο Καρβελλάς, ο Γαΐτας, ο Πελεκάσης κι' άλλοι.

Πρόδ τέτοιας ζυμώσεως, η σάτιρα κι' η λιβελλογραφία δεν ήμειναν άσυγκίνητες. Έλευθερες από τα δεσμά της λογοκρισίας, ξεσάσαν μ' όλη τους την όρη και δεν άφρασαν τίποτε άσπασίστο και τίποτε που να μην επέκριναν ή να μην κομικοποίησαν. Θέμα τους η πρώτες έκλογές, η έλευθεροτυπία κι' η καθοδίοιχσι της Προστασίας. Και μόνο οι τίτλοι των σατυρικων περιοδικων και των λιβελλογραφημάτων άρκουν για να πείσουν τον καθένα για την όξυτητα και τη δικτικότητα των σατυριστων και το πνεύμα των συγγραφεων των άλλων έντύπων. «*Τα κυβερνητικά άνθρωπάκια*», είναι ό

τίτλος ενός από τους καλύτερους πολιτικούς λιβελλους που γράφτηκαν τότε. «*Τα Ολύμπια εις την Έπάνησο*» είναι άλλη άκρίτη σατυρική πρόβα της εποχής, άνάγνωσις. Άλλος λιβελλός φέρει τον τίτλο: «*Τα καταχθόνια εις την Έπάνησο*» και στρέφεται εναντίον της άγγλοϊονικής καμαρίλλας. Ο 'Αντώνιος Φατσέας έγγραψε την πολιτική σάτιρα: «*Ο θεομπαίχτης παιδαγωγός ή η έλευθεροτυπία εις την Έπάνησο*». Άλλο έντυπο έγγραφεται: «*Τού Τροχού τού Τηλεσκόπι*», «*Ο νεϊρο Φαντασιώδης*». Άλλο: «*Τ' άλφαβητάκι του Άγιου Βασιλείου*», με συγκαταεία του Γεωργίου Βερούχο. Άλλος άνάγνωσις λιβελλογράφος έγγραψε: «*Τό Έλληνόπουλο ή τo Παράπονο του Γέρω Σωματούση*», κτλ. κτλ.

Άλλα η πιο περιεργη σάτιρα φέρει τον τίτλο: «*Ο Κρασοπατέρας*». Την έγγραψε ο ποιητής 'Ιωάννης 'Αραβαντιός, αυτός, στον όποϊον χρωσάμε κι' ένα από τα περιεργότερα έντυπα, που εβδον τού φως στην Έπάνησο και που έγγράφεται: «*Η Δευδρόγλωσσα*», ήτοι διάλογοι μεταξύ δέντρων κι' ανθρώπων ή μόνον μεταξύ δέντρων. Στον «*Κρασοπατέρα*» ο 'Αραβαντιός παρουσίασε ένα διάσημο λόγι της Κεφαλλονιάς, που τις ήμέρες της πρώτης έκλογής άρρωσταίει και προσκαλεί τον πνευματικό για να έξιμολογηθή. Η σάτιρα είναι άλληγορική:

ΠΝΕΥΜ.—Πώς! κρασοπατέρα, τί έχεις;
 ΚΡΑΣΣ.—Στην καρδιά μεγάλο βάρος
 και φοβάμαι μη με κόψει ο σκληρός κι' άσπλαχνος
 (χάρος).

Η άγγλική διοίκηση στην Έπάνησο. (Γελοιογραφία του 'Σάκκο ντ' 'Εσποσι).

ΠΝΕΥΜ.—*Έχε θάρρος.*
ΚΡΑΣΣ.—*Ω άφέντη! με τό χάρο ποιός τά βάνει;*
ΠΝΕΥΜ.—*Τί λέν οι γιατροί;*
ΚΡΑΣΣ.—*Πώς έχω, δέσποτά μου, τό μη γιάνη*
"Άλλοι λέν πώς είν' πλευριτής, άλλοι λέν πώς είν'
(νε φθίσι
Κι' οι νεόφερτοι φωνάζουν, πώς δέν είν' παρά με-
(θθσι.

ΠΝΕΥΜ.—*Γιατρικά σου διορίσαν;*
ΚΡΑΣΣ.—*"Άλλοι αίμα, άλλοι γάλα,*
Κι' οι νεόφερτοι φωνάζουν νά μην πίνω κρασί
(στάλλα.
Σέ μιá τέτοια δέσποτά μου, γιατρική άουμφονία
Τήν έλπίδα μου άφίνω στήν άγία μας θεοσκεία.
Καί θά ξεμολογηθώ.
Μην ό θάνατος με πάρει και νά μη διορθωθώ!

Η έξομολόγησι άρχίζει, ό κρασσοπατέρας καταφέρεται έναντιόν των Καταχθονίων, έναντιόν των έγχωρίων έχθρών του λαού και τέλος έσποφραγίζει την έξομολόγησί του με την έξηξι άποστροφή έναντιόν της Άγγλιας:

ΠΝΕΥΜ.—*Ποίοι είνε οι έχθροι σου; Λέγε.*
ΚΡΑΣΣ.—*"Η φιλελεύθερα Άγγλία,*
πώστησεν εις την Έλλάδα τρομερή πολιορκία,
πού τιμή και κάθε νόμο ποδοπάτησε κι' άφρίζει,
πώς τους Έλληνας ό στόλος ό φριχτός της δέν
(φοβίζει...

Τήν ίδια έποχή κυκλοφόρησαν και μερικά σατιρικά περιοδικά, πού είχαν κύριο σκοπό τόν πόλεμο έναντιόν της Προστασίας ή την άποκάλυψη των σκανδάλων της ή τή διαφώτισι του κόσμου γιά τά νέα έκπολύματα. Μεταξύ τούτων αναφέρουμε τό «Σάκκο ντ' Έσποπο», πού άβγαζε ό Κερκυραίος Καλός, «Τήν Κωλοφοτία», άνόνημη σατιρική φυλλάδα, πού κυκλοφορούσε στή Ζάκυνθο, τόν παλαιό «Έισοφόρο» τής Κεφαλληνιάς, και τό σπουδαιότερο και πολιτικώτερο σατιρικό φύλλο τής εποχής: «Τούς ΔΙΑΔΟΓΟΥΣ ΓΕΩΡΓΟΥ ΚΑΙ ΜΕΤΑΙΠΡΑΤΗ», πού πιθανώς διέθυνε αυτός ό Άνδρέας Μουστοξύδης. Οι «Διάδογοι» έγγράφοντο στήν κοινή γλώσσα κι' αυτό φαίνεται πώς ξένιζε τους Άγγλους. Ό 12ος αριθμός τους είνε άπερριμένος στους Άγγλους άρχαιολόγους και έλληνησιάς, πού παρέδιδαν την άρχαία ελληνική στήν Ίόνιο Άκαδημία και πού κατέγραφαν φαίνεται τή γλώσσα των «Διαδόγων» ως χυδαία.

ΜΕΤΑΙΠΡ.—*Πάλιν καινούργια βάσανα! Πάλιν*
(καινούργιον πόνον!
μάς μέμφονται τό γάδαρον, διότι
(δέν λέγοι' όνον!
μάς κατακρίνουν, φιλε μου, διότι
(έλληνικήν
διάλεκτον δέν έχομεν, αλλά χυδαί-
(κήν.

Περιγελοῦν τήν σύνεσιν, αυτά τά αισθήματά μας
και τους πτωχούς διαλόγους μας και τά ποιήμα-
(τά μας.

ΓΕΩΡΓ.—*Ποιός είν' αυτός, Γιωργάκη μου;*
ΜΕΤΑΙΠΡ.—*"Ο νέος Γραμματικός*
έλληνιστής περιφρημός! δντως άνήρ σοφός!
ΓΕΩΡΓ.—*"Ο θυμαστός καθηγητής, ό έλλών εκ τής Άγ-*
(γλίας
των τε σχολείων άνορθωτής και τής Άκαδημίας;

Η σάτυρα στρέφεται έναντιόν του δόκτορος Μπώβεν, του μιστικισμοβούλου του νέου άριστού Ουάρδου και καθηγητού στήν Ίόνιο Άκαδημία, πού πληρωνόταν άδρότατα κι' όμως έβριζε τους Έπτανήσιους ως βαρβάρους. Ό σατιριστής, παίρνοντας άφορμή από τό γεγονός αυτό, περιούζει με όχι δίλγες έβρεις τήν Προστασία, τους Άγγλους και τās μεθόδους των.

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΚΡΑ ΠΕΡΙΕΡΓΑ

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΧΕΙΡΑΦΙΑΣ

Ίδου τά συμπεράσματα ενός ψυχολόγου, ό οποίος προσπάθησε νά άποκαλύψη τόν χαρακτήρα των ανθρώπων από τόν τρόπο τής χειραφίας τους:

Ό ύποτιλος δέν σφίγγει ποτέ τό χέρι όταν χειρατά διά χειραφίας. Ό ύπερήφανος δίνει ένα ή δύο δάχτυλα, ανάλογα με τή σπουδαιότητα του προσώπου τό όποιο χειρατάει. Ό δειλός και ό άθυβίλος έγκαταλείπει άτονα τό χέρι του, ενώ ό αυθάδης σφίγγει τό χέρι του άλλου μέχρις έξαρθρώσεως. Ό νορθός και ό έγωιστής περιστρέφει ή και τραβάει γρήγορα τό χέρι του από τό ξένο χέρι, σάν νά βιάζεται ν' άποφύγη τή χειραφία. Τέλος, ό αγαθός, ό ελικρινής, ό φρόνιμος και τακτικός άνθρωπος δίνει τό χέρι του χωρίς διασταγμό και ή χειραφία του είνε κανονικωτάτη.

ΠΡΟΤΟΤΥΠΕΣ ΔΙΚΕΣ

ΕΝΑ ΕΞΥΠΝΟ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟ ΚΟΛΠΟ

Ένας μυστηριώδης φόνος. Ποιός ό φονεύς; Η μαρτυρία του καραμπινιέρου. Η δίκη. Ό κατηγορούμενος άπελιπίεσε. Τό κόλπο του δικηγόρου. Ένας πυροβολισμός μέσα στό σκοτάδι. Ποιός πυροβόλησε; Τό μυστήριο... διαφωτίζεται. Και ό κατηγορούμενος άδωσεται, κτλ. κτλ.

Στό Κακοφυγοδικείο του Τράνι, μιá μικρή πολιτεία τής Ίταλίας, έγινε τόν περασμένο μήνα μιá δίκη άρχετá μεγάλη και πρωτότυπη γιά τά δικαστικά χρονικά. Άξίζει τόν κόπο νά σάς τήν άφηγηθούμε:

Μιά βραδείά του περασμένου χειμώνα, σ' έναν άπόμερο και σκοτεινό δρόμο του Τράνι, ό σκοπός καραμπινιέρος διέκρινε σέ μιá στιγμή, σ' άπόστασι είκοσι βημάτων μακριά του, δυό άγνώστους νά φιλονεικούν και ν' άρπάζονται στά χέρια. Σέ λίγο αντίηχεσε ένας πυροβολισμός. Ό Ένας από τους δυό άγνώστους σωραίστηκε άμέσως κάτω, χωρίς νά βγάλη ούτε ένα βογγητό. Ό άλλο έξαφρανίστηκε τρέχοντας.

Ό καραμπινιέρος, όταν πλησίασε τόν άγνωστο πού κοίταταν σωριασμένος κάτω, είδε πώς ήταν γεκρός. Έτρεξε τότε και φώναξε έν' αυτοκίνητο, με τό όποιο τόν μετέφερε στό νεκροτομείο. Τήν άλλη μέρα διειρησθήθε ότι ό φονευτής ήταν κάποιος Γκιουζέπε Φοντάνα, ένας μεσοκόπος μαραγκός, ό όποιος, ύστερ' από τεσσάρων μηνών συζυγική ζωή, είχε χωρίσει τή γυναίκα του, έπειδή τήν ύποψιάστηκε πώς τόν άπατούσε με κάποιον Ρολάνδο Σταρέζε.

Όπως ήταν έπόμενο, ενεργήθηκαν άμέσως δραστηρίες ανακρίσεις πρós ανακάλυψη του δράστου του φόνου. Ό σκοπός καραμπινιέρος ισχυριζόταν πώς, άν έβλεπε τόν δράστη, θά μπορούσε νά τόν αναγνωρίσει άμέσως, γιατί παρακολούθησας τή λογομαχία, διέκρινε τή φυσιογνωμία του από τή λάμψη του πιστολιού, τή στιγμή του πυροβολισμού.

Έτσι, καθένα πού έπιαναν ως ύποπτο του φόνου, τόν έφεραν μπρός στον καραμπινιέρο, μη τυχόν και τόν αναγνωρίσει. Μαζύ με τους άλλους ύπόπτους, είχε συλληφθεί κι' ό Ρολάνδος Σταρέζε, ό άνθρακος τόν όποιο ύποψιάζονταν τό θύμα ως έραστή τής συζύγου του. Μόλις ό καραμπινιέρος αντίκρυσε τόν Σταρέζε, έδήλωσε άμέσως, χωρίς τόν παραμικρό διασταγμό, πώς αυτός ήταν ό δράστης του φόνου.

Μάταια προσπάθησε ν' άποδείξη ό Σταρέζε τό άλλοθι. Προφυλακίστηκε ως φονεύς του Φοντάνα κι' άνέθεσε τήν ύπεράσπισί του στό δικηγόρο Ουμλέρτο ντε Ρίκο, έναν από τους πιδ φημισμένους ποινικολόγους τής Νεαπόλεως.

Κατά τήν ήμέρα τής δίκης, ό δικηγόρος ντε Ρίκο του κάκου άγωνίστηκε νά δημιουργήση μιá εύνοική άτιμώσαρη ύπερ του πελάτου του, έξαντλιώντας όλη του τή ρητορική δεινότητα και τά δικονομικά του άπειρηγήματα. Τόσο οι δικαστάι, όσο και οι ένορκοι, είχαν πειά σχηματίσει ακλόνητη πεποίθησι ότι ό κατηγορούμενος Σταρέζε ήταν πραγματικά ό δράστης του φόνου.

Βλέποντας ό δικηγόρος ντε Ρίκο ότι θά καταδικάζονταν σίγουρα ό πελάτης του, σκέφτηκε νά βάλη σ' ενεργεία τό ακόλουθο κόλπο του: "Όταν ήρθε ή σειρά του ν' άγορευθώ, προσπάθησε και παρέτεινε τήν άγορεύση του ως άργά τό βράδυ. Σέ μιá δε διακοπή τής άγορεύσεώς του, πήγε και συνάντησε κρυφά ένα κλητήρα του δικαστηρίου, τουόδωσε ένα γενναίο φιλοδώρημα και τόν συμβόλεψε νά σίστη σ' ένα άρισμένο σημείο τής άγορεύσεώς του και γιά μερικά δευτερόλεπτα δια τά φάτα τής αθούσης του δικαστηρίου, κλείνοντας τόν γενικό διακόπτη, όταν θά ξανάρχιζε σέ λίγο ή συνεδρίασις.

Έτσι κι' έγινε πραγματικά. Ένώ κατά τήν συνέχισι τής άγορεύσεώς του ό δικηγόρος προσπαθούσε νά πείση τους δικαστάς και τους ένορκους πώς δέν ήταν δυνατόν ό σκοπός καραμπινιέρους νά διακρίνη τά χαρακτηριστικά του κατηγορουμένου από τή λάμψη του πυροβολισμού, και μάλιστα από άποστάσεως είκοσι βημάτων, έξαφνα δια τά φάτα τής αθούσης έσβησαν μονομιás και βαθθ σκοτάδι απλόηθηκε. Τή στιγμή εκείνη, ό δικηγόρος ντε Ρίκο, έβγαλε ένα πιστόλι και πυροβόλησε στον άέρα με άσφαιρη βολή. Άπερίγηρτη αναστάτωση έπακολούθησε τότε μέσα στην αθούσα του δικαστηρίου. Έδνυχώς τά φάτα ξανάναψαν γρήγορα, αλλά κανείς δέν είχε αντίληφθει ποιός είχε πυροβολήσει. Ό Πρόεδρος του δικαστηρίου τά είχε κυριολεκτικώς χαμένα. Οι παρευρισκόμενοι καραμπινιέροι μάταια έρεύνησαν ν' ανακαλύθουν τόν δράστη του τοιμηρού αυτού διαθήματος.

Τότε, βλέποντας ό δικηγόρος ντε Ρίκο ότι είχε έπιτύχει τό κόλπο του, χωρίς κανείς νά τόν ύποπτευθή, πλησίασε τήν έδρα και παραδίδοντας τό πιστόλι του στον Πρόεδρο, του είπε:

— Μην άνησυχείτε, κ. Πρόεδρε. Έγώ έπυροβόλησα. Κυτάξτε τό πιστόλι μου πού ακόμα είνε ζεστό! Άπορά όμως πιδ από τόσο κοντινή άπόστασι δέν μοφεράσατε από τή λάμψη του πυροβολισμού ν' ανακαλύψετε πώς πυροβόλησα έγώ. Πώς διαδέτε έν τοιαύτη περιπτώσει πίστι στην κατάθεσι τόν σκοπού καραμπινιέρου, ό όποιος έβεβαίωσε ότι άνεγνώρισε τόν δράστη του φόνου άπ' τή λάμψη του πιστολιού, έξ' άποστάσεως 20 βημάτων; Όπως ήταν έπόμενο, ύστερ' από ένα τόσο άκαταμάχητο έπιχείρημα του έξυπνου δικηγόρου, ό κατηγορούμενος άθώώθηκε παίμνηφει!

